

Boek Fijn!
Auteurs Dorien Kikkert en Kirsten de Zwart
Uitgeverij Pumbo

Het Mulier Instituut onderzocht de motorische vaardigheden van kinderen tussen 4 en 12 jaar oud vóór en na de lockdowns.

Vooraf bleken in coronatijd achterop te zijn geraakt in hun grove motoriek. In plaats van 91,3 procent, houdt nu nog 84,5 procent van de kleuters goed de balans. Dagelijks hoor ik van kleuterleerkrachten dat zij ook achterstanden zien in de ontwikkeling van de fijne motoriek. Het hanteren van een schaar, of kwast, het vouwen van een vouwblaadje; het zijn vaardigheden die veel kleuters voorheen beter af leken te gaan.

Fijn! is een boek dat geschreven is als praktisch hulpmiddel voor leerkrachten. Het boek bestaat uit twee delen. Het eerste deel geeft je theoretische kennis en kunde om gericht activiteiten in te zetten bij juist die ene leerling. In dit deel wordt de normale ontwikkeling beschreven en worden voorbeelden gegeven van wat je ziet in de klas als een kind niet goed mee kan komen.

Het tweede deel van het boek staat boordevol ideeën om kinderen te stimuleren in het ontwikkelen van de fijne motoriek. Hierbij wordt gebruik gemaakt van materialen die in de klas aanwezig zijn.

Deel 1

Een goede ontwikkeling van de fijne motoriek helpt een kind bij het zelfstandig worden. Bij een kind dat moeite heeft met de fijne motoriek kan de ontwikkeling trager verlopen, waardoor het misschien ook bepaalde spelmaterialen of activiteiten gaat vermijden. Het leren schrijven kan mogelijk ook minder soepel verlopen. Dit kan gevolgen hebben voor de algehele ontwikkeling van het kind, het zelfvertrouwen en voor het functioneren op school. De leerkracht kan deze kinderen helpen door activiteiten te zoeken die wel geschikt zijn en waar het kind positieve ervaringen mee opdoet.

Bij het aanleren van een nieuwe motorische vaardigheid zijn drie fasen te onderscheiden. De eerste fase is de cognitieve fase. Hierin geef je gerichte instructie waarbij de volle aandacht van het kind noodzakelijk is. Je laat een kind dat bijvoorbeeld nog niet kan knippen een vouwblaadje in stukjes knippen.

Hierop volgt de associatieve fase. Het kind weet wat het moet doen en gaat veel oefenen om de vaardigheid onder controle te krijgen. Je laat het kind bijvoorbeeld over een lijn een vierkant of cirkel uitknippen. Tenslotte zal, in de automatische fase, de vaardigheid vanzelf worden uitgevoerd.

Hoe kun je het kind helpen?

Activiteiten voor het stimuleren van polsbewegingen zijn:

- Draaibeweging met sleutels of opwindspeelgoed.
- Schroeven aandraaien met de hand of met een schroevendraaier.
- Schenkbeweging met water of zand.
- Omdraaien van kaartjes of fiches.

Om de goede houding van de pols te stimuleren kun je een kind in het verticale vlak laten werken:

- Met krijt op een schoolbord.
- Met stift op een whiteboard.
- Met wasco op een vel papier dat je op een deur of muur plakt.

In groep 1 en 2 zijn nog grote verschillen te zien in de **pengreep** omdat deze dan nog in ontwikkeling is. Pengrepen worden in drie groepen verdeeld:

-Onrijpe grepen; dit zijn grepen waarbij de beweging om te kleuren of tekenen vanuit de schouder gemaakt wordt. De onderarm steunt dan meestal niet op de tafel.

-Overgangsgrepen; dit zijn de grepen waarbij er vooral vanuit de pols en elleboog bewogen wordt bij het tekenen en kleuren.

-Rijpe grepen; hierbij worden de bewegingen voor het tekenen en kleuren vanuit de vinger en pols gemaakt. Er zijn verschillende onrijpe grepen:

vinger-pronatiegreep

De onderarm is in pronatie (met de handrug naar boven). Het potlood ligt onder de handpalm en de gestrekte wijsvinger. De andere drie vingers buigen om het potlood heen naar de handpalm, de duim ligt gestrekt tegen de zijkant van het potlood. Om te kunnen tekenen buigt het kind de pols, de kleurbewegingen worden gemaakt vanuit de schouder en de elleboog.

kwastgreep

Het kind houdt een wasco of een kort potloodje vast met de toppen van duim en vingers. De achterkant van het potloodje duwt in het midden van de handpalm. Bij het kleuren is de onderarm in pronatie, de beweging wordt gemaakt vanuit schouder, elleboog en pols.

pengreep met gestrekte vingers

Een potlood wordt vastgehouden met de duim en alle vingers (vrijwel) gestrekt. Dit is de eerste greep waarbij het potlood rust tegen de handpalm, in de webspace. De webspace is het zachte gedeelte van je hand, tussen de basis van duim en wijsvinger. Om te kleuren is de onderarm in pronatie en de pols licht gebogen. De kleurbeweging wordt gemaakt vanuit de elleboog.

Knippen is een taak die veel vraagt van een kind: je moet het papier vasthouden met de ene hand en de schaar met de andere, de handen moeten samenwerken tijdens het knippen, de oog-handcoördinatie is hierbij belangrijk en de knipbeweging zelf moet ook nog gemaakt worden. De ontwikkeling naar een rijpe schaargreep en een goede sturing om allerlei

vormen uit te kunnen knippen kost dan nog enkele jaren. In groep 1 en 2 wordt het knippen aangeleerd en in groep 3 en 4 verfijnt het kind het knippen nog steeds.

Plakken is ook een activiteit waarbij een kind een goede tweehandige samenwerking nodig heeft. De hulphand fixeert het papier op tafel, terwijl de werkhand de lijm aanbrengt. Bij het gebruik van een plakselpotje en kwastje kun je het openen en sluiten van het dekseltje ook inzetten als een goede oefening voor de fijne motoriek. Als er op school lijmstiften worden gebruikt is het omhoog en naar beneden draaien van de stift goed voor zowel de tweehandige samenwerking als voor de manipulaties met de vingers.

Ook binnen **spel** kan gericht aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van de fijne motoriek. In een winkelhoek zijn vaak (mini)verpakkingen om in een kast te zetten of te stapelen. Je kunt er ook cadeautjes inpakken, of een portemonnee openen en munten pakken.

Ook met gezelschapsspellen kun je de fijne motoriek stimuleren. Denk aan spelletjes aan Jenga, de toren van Pisa of bordspellen met dobbelsteen en pionnen.

Deel 2

In deel 2 van het boek staan de praktische uitwerkingen om de fijne motoriek te stimuleren. In deze uitwerkingen wordt uitgegaan van vijf verschillende basismaterialen zoals knijpers, klei, kralen, papier en constructiematerialen. Alle suggesties zijn voorzien van een duidelijke uitleg en kleurenfoto's die de uitleg ondersteunen.

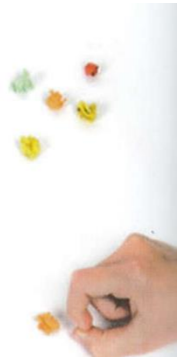
Gebruik een kleurendobbelsteen en bouw een knijpertoren

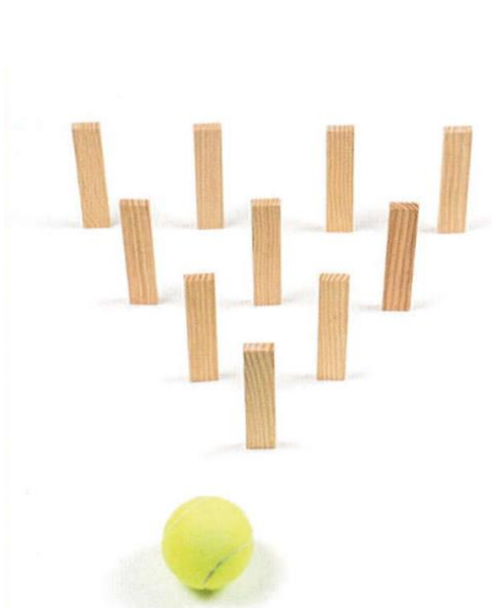
Steek cocktailprikkers in de klei en versier deze met geverfde pasta

Neem de kraal tussen duim en wijsvinger en plaats ze één voor één in de flesjes

Schiet de propjes in de kokers

Bowlen met Kaplablokken

Conclusie

Ook al wordt in deel 1 veel aandacht besteed aan de theoretische achtergrond, de leerlijn van de fijne motoriek is hierin niet terug te vinden. Ik denk dat dit kleine minpuntje goed kan worden ondervangen wanneer de auteurs deze leerlijn alsnog op hun site plaatsen: <https://www.stapdoor.nl/>. Op deze site vind je ook allerlei downloads waardoor je de activiteiten uit deel 2 heel makkelijk kunt uitvoeren.

Met veel plezier heb ik het boek Fijn! gelezen. De deskundigheid en vakliefde van de auteurs zijn volop in het boek terug te lezen. Door hun expertise, zowel theoretisch als praktisch, te delen in dit boek, hebben zij een waardevol document geschreven voor leerkrachten. Nu in deze tijden de ontwikkeling van fijne motoriek bij jonge kinderen geen vanzelfsprekendheid is, zou ik dit boek ook van harte bij leerkrachten willen aanbevelen. Het zorgt ervoor dat je op echt heel eenvoudige en afwisselende manieren de fijne motoriek goed kunt stimuleren. Daarnaast word je je door het lezen van dit boek ook weer bewust gemaakt van het belang van een goede fijne motoriek.

Tenslotte nog één prangende opmerking aan de auteurs: Ik hoop dat jullie binnenkort ook aan de slag gaan met het schrijven van 'Grof!'. Dat zou een prachtige aanvulling zijn op jullie huidige boek!